

УЙ-ЖОЙ КОММУНАЛ ХИЗМАТЛАРИ СОҲАСИНИ БОШҚАРИШ МЕХАНИЗМЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ

Баймирзаев Баходиржон Улуғбек ўғли

Вазирлар Маҳкамаси хузуридаги Бизнес ва тадбиркорлик олий мактаби
тингловчиси

Жаҳондаги ривожланган мамлакатлар тажрибаси уй-жой коммунал хизматлар соҳаси ва соҳада фаолият кўрсатаётган корхоналар фаолият самарадорлигини таъминлаш ҳамда асосий истеъмолчилар ҳисобланган аҳолининг соҳа корхоналари томонидан тақдим этилаётган хизматлар ҳажми ва сифатидан қониқиши учун, биринчи навбатда, соҳада табиий монополия даражасини қисқартириш ҳамда бозор муносабатларини чуқурлаштириш лозим. “Уй-жой коммунал хўжалиги” тушунчаси атама сифатида ягона ва аниқ қонуният билан белгиланган тасдиғига эга эмас. Шу сабабли турли манбалар, меъёрий ҳужжатлар ва тадқиқотларда мазкур тушунчага турлича ёндашувлар мавжуд.

Иқтисодий сиёсатнинг асосий масаласи ҳалқнинг моддий ва маънавий турмуш даражасининг ўсишини таъминлаш ҳисобланади. Бу ўз навбатида уй-жой коммунал хўжалиги корхоналари, жумладан, хусусий уй-жой мулкдорлари ширкатлари фаолияти билан боғлиқ. Маълумки, уй хўжалиги инсонларнинг уй-жой фонди билан боғлиқ яшаш шароитларини яхшилаш, уйларнинг қулайлиги ва турмуш даражасини ошириш, уй-жой фонди эксплуатациясини яхшилаш ҳамда сақлаб қолиш бўйича чораларни амалга ошириш, аҳолига хизмат кўрсатишни ривожлантириш, шаҳар ва бошқа аҳоли пунктларини марказлашган сув ҳамда газ, электр таъминоти билан таъминлаш ва бошқалардан иборат.

Ширкатлар фаолияти самараси ўлароқ, маиший шароитларни кетмакетлик билан яхшилаб, аҳолининг моддий ва маънавий даражасини таъминлаб туриш билан бирга, миллий иқтисодиётнинг бошқа тармоқларида меҳнат самарадорлигининг ўсиши ва ниҳоят бутун ишлаб-чиқариш самарадорлигининг ўсишига кўмаклашади. Республикада уй-жой хўжалиги соҳасида амалга оширилаётган аниқ чора-тадбирлар пировард мақсади, аҳоли турмуш даражасини яхшилашдир.

Ўзбекистонда уй-жой коммунал хизматлар соҳасидаги ҳолат таҳлили соҳада бозор муносабатларини чуқурлаштириш ҳамда унинг таркибидаги корхоналарни ягона фаолият тизимига жамлаш жараёни, яъни ягона уй-жой коммунал хизматлари тизимининг шаклланиш жараёни ҳали ниҳоясига етмаганлигини ҳамда тизимнинг мавжуд субъектларининг моддий-техник, иқтисодий ҳамда ҳуқуқий салоҳият даражаси бозор қонуниятлари талабларига тўлиқ жавоб бермаслигини кўрсатмоқда. Ушбу таҳлиллар ҳамда таққослаш натижалари асосида соҳани ривожлантиришнинг биринчи қадами сифатида уй-жой коммунал хизматлари соҳасида бозор муносабатларини

чуқурлаштириш лозим. Бунинг учун биз томонимиздан соҳада бозор муносабатларини шакллантириш вазифаларини амалга ошириш модели ишлаб чиқилди ҳамда ушбу моделни тезлик билан амалиётга жорий этиш тавсия этилади (1-расм).

1-расм

Уй-жой коммунал хизматлари соҳасида бозор муносабатларини шакллантириш вазифаларини амалга ошириш модели

Таклиф этилаётган модел таркибидаги бошқарув механизмлари ҳар бир йўналишда ишлаб чиқилган ташкилий-иқтисодий механизмлардан ташкил топган бўлиб, бошқарувнинг ташкилий-иқтисодий механизмларининг асосий вазифаси – бошқарув объектига таъсир этиш орқали жараён самарадорлигини таъминлашдан иборатдир. Уй-жой коммунал хизматлари корхоналарида бошқарув механизмининг самарадорлиги кўп жиҳатдан маҳаллий ўз-ўзини бошқариш органлари роли ҳамда қарор қабул қилиш жараёнига истеъмолчиларнинг кенг жалб қилинишига боғлиқ. Умумий ҳолатда корхона фаолиятини бошқариш механизмини таркибий жиҳатдан ташкилий ва иқтисодий механизмлар йиғиндиси сифатида қараш лозим.

Умумий ҳолатда корхона фаолиятини бошқариш механизмини таркибий жиҳатдан ташкилий ва иқтисодий механизмлар йиғиндиси сифатида қараш лозим. Бошқарувнинг ташкилий механизми ўз ичига бошқарув функциялари, бошқарувнинг ташкилий тузилиши, ходимлар, бошқарув техникаси ва технологияси, бошқарув қарорлари, меҳнатни илмий асосда ташкил этиш, бошқарувнинг ҳуқуқий асослари ва бошқаларни бирлаштиради. Бошқарувнинг ташкилий элементларига бошқарув мақсадлари, тамойиллари, функциялари, усуллари, техникаси, технологияси ҳамда ходимлар, бошқарув таркиби ва ахбороти киритилади. Бошқарувнинг иқтисодий механизмлари иқтисодий қонуниятлар, тамойиллар, бошқарув усуллари ҳамда хўжалик фаолиятининг мақсади, фойда, мулкчилик муносабатлари ва бошқа жиҳатларга таянади. Бошқарувнинг иқтисодий механизми фаолият жараёнида юзага келувчи аниқ ижтимоий-иқтисодий, технологик, ижтимоий-психологик муаммоларни ечишга йўналтирилади.

Шу билан бирга уй-жой коммунал хизматларини бошқаришга жараён сифатида ёндашилса, унинг самарадорлиги икки асосий кўрсаткич билан тавсифланади: истеъмолчиларнинг барча турдаги хизматлар билан таъминланиш даражаси ва харажатлар даражаси. Истеъмолчиларнинг барча турдаги хизматлар билан таъминланиш даражаси хизматларни етказиб берувчи корхонанинг асосий бошқарув функциясини акс эттирса, иккинчи кўрсаткич - харажатлар даражаси бошқарув жараёнининг тежамкорлиги, харажатларнинг асосланганлиги ва меъёрий миқдорларга мослигини акс эттиради.

Умуман олганда, юқоридаги фикрлар ва тадқиқот натижаларидан келиб чиққан ҳолда уй-жой коммунал хизматлари соҳаси ва бу тизимда фаолият кўрсатаётган корхоналарда бошқарув тизимини такомиллаштириш ва бу билан корхоналар фаолият самарадорлигини ҳамда тақдим этилаётган хизматлар сифатини яхшилашда замонавий бошқарув моделлари ва механизмларини қўллаш самарали ўзгаришларга олиб келади.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2005 йил 10 февралдаги “Хусусий уй-жой мулкдорлари ширкатлари фаолиятини такомиллаштириш борасидаги қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги ПҚ-3-сон Қарори. www.lex.uz.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 17.04.2024 йилдаги “Ўзбекистон республикаси қурилиш ва уй-жой коммунал хўжалиги вазирлиги ҳамда унинг тизимидаги ташкилотлар тўғрисидаги низомларни тасдиқлаш ҳақида” ги 214-сон Қарори